

УДК 37.09:811

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/61-2-49>

Ярослава ПАДАЛКО,

orcid.org/0000-0003-0016-4737

старший викладач кафедри іноземних мов

Київського національного лінгвістичного університету

(Київ, Україна) jpad@ukr.net

Оксана СЛАБА,

orcid.org/0000-0001-5155-4554

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов

Київського національного лінгвістичного університету

(Київ, Україна) oksanavolod74@gmail.com

ЗНАЧЕННЯ МЕДІАОСВІТИ ТА МЕДІАГРАМОТНОСТІ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Стаття присвячена важливості медіаосвіти в сучасному інформаційному суспільстві. Зазначається, що медіа мають важливе значення у всіх сферах життя людини. Медіаосвіта допомагає розвивати культуру взаємодії з медіа, комунікативні навички, критичне мислення та вміння аналізувати медіатексти.

У статті розглянуто різні наукові підходи до поняття «медіаосвіта». Автори простежують історію терміну «медіа», що допомагає краще зрозуміти його сутність. Головною метою медіаосвіти є розвиток медіаграмотності особистості, яке передбачає знання та розуміння медіа, а також розвиток критичного мислення та вміння аналізувати та оцінювати інформацію, що подається через ЗМІ.

Встановлено, що з розвитком технологій та соціальних медіа медіаосвіта стає все більш актуальною, допомагає людям бути свідомими та критичними споживачами медіа, а також надає можливість висловити свої думки та погляди через медіа. Медіаосвіта є важливим компонентом сучасної освіти, оскільки допомагає формувати критичне мислення та розвивати навички, необхідні для життя в сучасному світі. Вона передбачає зміну способу сприйняття через підкреслення значення творчої праці та доступності ЗМІ.

У статті розглянуто поняття медіаграмотності як найважливішої навички в сучасну інформаційну епоху, яка передбачає не лише знання, але й здатність критично оцінювати інформацію. У статті також наголошується, що медіаграмотність розглядається як ключова компетентність в інформаційному суспільстві, яка допомагає людям стати автономними та критичними споживачами медіаматеріалів. Медіаграмотність має бути частиною загальної освіти, а медіаосвітні програми необхідні для розвитку навичок медіаграмотності.

Зроблено висновок, що медіаграмотність є вирішальною для професійної підготовки вчителів іноземних мов, оскільки медіа є потужним засобом впливу на суспільство, культуру та менталітет людей. Основними компетенціями для вчителів іноземних мов є навчитися аналізувати та створювати медіатексти, добирати відповідні медіа для їх створення та поширення. Вчителі повинні навчити учнів розуміти та критично осмислювати медіатексти з різних аспектів, а також використовувати медіа в міжнародній комунікації.

Ключові слова: *інформаційне суспільство, критичне мислення, медіа, медіаграмотність, медіаосвіта.*

Yaroslava PADALKO,

orcid.org/0000-0003-0016-4737

Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages

Kyiv National Linguistic University

(Kyiv, Ukraine) jpad@ukr.net

Oksana SLABA,

orcid.org/0000-0001-5155-4554

PhD in Philology,

Associate Professor at the Department of Foreign Languages

Kyiv National Linguistic University

(Kyiv, Ukraine) oksanavolod74@gmail.com

THE IMPORTANCE OF MEDIA EDUCATION AND MEDIA LITERACY IN THE MODERN SOCIETY

The article is devoted to the importance of media education in modern society. It is stated that media are of great importance in all spheres of life of an individual. Media education favors the development of culture of interaction with media, communication skills, critical thinking and the ability to analyze media texts.

The article considers various scientific approaches to the notion “media education”. The authors trace the history of the term “media” thus helping to understand its essence. The primary target of media education is developing media literacy of an individual that provides for media knowledge and understanding as well as developing critical thinking and the ability to analyze and evaluate information provided through mass media.

It has been established that media education is becoming increasingly actual along with the development of technologies and social media, it helps people to be thoughtful and critical consumers of media and also enables them to express their thoughts and opinions through media. Media education is an important component of modern education since it facilitates forming critical thinking and developing the skills necessary for life in the modern world. Media education provides for changing the way of perceiving through underlining of the importance of creative work and mass media access.

The article examines the notion of media education as the most important skill in the contemporary information epoch which makes provision not only for knowledge, but also for the ability to estimate information critically. It is also emphasized in the article that media literacy is regarded as key competence in the information society which helps people to become autonomous and critical consumers of media materials. Media literacy is supposed to be a part of general education, and education literacy programs are required to develop media literacy skills.

It is concluded that media literacy is critically important for professional training of teachers of foreign languages since media are a powerful means of influencing the society, culture and mentality of people. The basic competencies for teachers of foreign languages are learning to analyze and design media texts, to select relevant media for their creation and promotion. Teachers should teach pupils to understand and comprehend critically media texts on different aspects as well as to use media in international communication.

Key words: *critical thinking, information society, media, media literacy, media education.*

Постановка проблеми. Перехід до інформаційного суспільства тісно взаємопов'язаний з інформаційно-технологічним розвитком всіх галузей. На сучасному етапі в умовах глобалізації та інформаційного суспільства різні форми медіа виконують важливе значення у всіх сферах життя людини. Сьогодні інформаційна війна є складовою російської агресії проти України. Тільки медіаграмотна людина зможе протистояти такій формі агресії. Тому завданням медіаосвіти є формування навичок, які допомагають розвивати незалежну здатність критично оцінювати медіаконтент.

Процес навчання людей сприймати медійні повідомлення, оцінювати їх, аналізувати та використовувати для власних цілей – стає все важливішим у сучасному світі, де медіа займають значне місце в житті людей і впливають на їхнє сприйняття світу. Медіаосвіта допомагає розвивати культуру взаємодії з медіа, критичне мислення, комунікативні навички, а також вміння інтерпретувати, аналізувати та оцінювати медіатексти. Результатом медіаосвіти є медіаграмотність, яка дозволяє людині бути активним користувачем інформаційного поля.

Аналіз останніх досліджень. Питання медіаосвіти впродовж багатьох років досліджувалося мовознавцями як в Україні (О. Волошенюк, С. Гончаренко, В. Иванов, Т. Иванова, Л. Кульчицька, В. Різун, А. Литвин, Л. Найдьонова), так і за кордоном (Д. Бакінгем, К. Ворсноп, М. МакЛюен, Б. Мак-Махон, Л. Мастерман, Дж. Поттер). У багатьох країнах існують різні підходи до медіаосвіти та медіаграмотності.

У зв'язку з цим доцільним є визначення дефініцій, найбільш поширених у галузі медіапедагогіки.

Метою даного дослідження є уточнення наукових понять «медіаосвіта» та «медіаграмотність».

Окреслена мета передбачає вирішення низки завдань, а саме: необхідно провести аналіз дефініцій цих термінів; вивчити найбільш поширені теоретичні підходи до медіаосвіти та медіаграмотності; дослідити, як ці поняття вживаються в різних країнах та культурних контекстах; з'ясувати, які проблеми вирішує медіаосвіта та медіаграмотність, і як вони сприяють розвитку суспільства. Остаточним результатом дослідження буде уточнення та розширення розуміння термінів «медіаосвіта» та «медіаграмотність», що може бути корисним для подальшого розвитку цих понять в теорії та практиці медіаосвіти.

Для досягнення мети були використані такі методи дослідження: аналіз літературних джерел, вивчення наукових публікацій, аналіз даних, а також метод порівняння, метод узагальнення, метод класифікації.

Виклад основного матеріалу. Термін «медіаосвіта» є досить складним для визначення, тому що він має різні інтерпретації та різні відтінки значень в залежності від контексту використання.

Термін «медіа» походить від латинського «medium» (посередник) на позначення засобів передавання, зберігання та відтворення інформації. І тільки з середини XIX ст. «медіа» вживається в сучасному розумінні – поширення повідомлень за допомогою спеціальних технічних засобів зв'язку (пошта, телеграф). З розвитком радіо, кіно, телебачення на початку XX ст. виникає поняття «мас-медіа» як аналог ЗМІ – засобам масової інформації.

Термін «медіа» отримав значне поширення завдяки розвитку засобів передавання інформації.

У загальному розумінні, медіаосвіта може визначатися як процес навчання та виховання, спрямований на розвиток медіаграмотності особистості, що передбачає знання та розуміння медіа, а також розвиток критичного мислення та вмінь аналізувати та оцінювати інформацію, що подається через ЗМІ.

Медіаосвіта – це галузь освіти, яка зосереджується на навчанні людей з різних вікових груп про різні аспекти медіа та їх вплив на суспільство. Медіаосвіта має на меті розвивати критичне мислення та аналітичні навички у людей, щоб вони могли бути свідомими споживачами медіа, здатними аналізувати та оцінювати інформацію, яку вони отримують через медіа.

Медіаосвіта також може включати навчання створенню власних медіапродуктів, таких як блоги, відео, фотографії та інші, щоб люди мали можливість висловити свої думки та погляди через медіа.

Завдяки розвитку технологій та зростанню популярності соціальних медіа, медіаосвіта стає все більш актуальною. Люди повинні бути здатні розрізняти правдиву та неправдиву інформацію, розуміти, як працюють алгоритми соціальних мереж, та бути свідомими того, які дані вони надають онлайн-сервісам.

Медіаосвіта є важливим компонентом сучасної освіти, який допомагає формувати критичне мислення та розвивати навички, необхідні для життя в сучасному світі. Вона також передбачає зміну способу сприйняття через підкреслення значення творчої праці та доступності ЗМІ.

Л. Мастерман підкреслював, що основним поняттям медіаосвіти є репрезентація. Більшість медійних повідомлень не відображають дійсність, а її репрезентують (Masterman, 1997). Медіаосвіта передбачає критичне розуміння медіа та їх впливу на суспільство. Це означає, що люди здатні не тільки сприймати медійні повідомлення, але й аналізувати їх з точки зору об'єктивності, достовірності та цінностей, що вони передають.

Іншим важливим аспектом медіаосвіти є розвиток творчих навичок. Створення медіапродуктів дозволяє людям використовувати свою креативність, а також навчання технологіям створення медіаконтенту. Це може бути корисним для розвитку професійних навичок та збільшення можливостей зайнятості в галузі медіа (Feilitzen, 1999: 24–26).

У сучасному світі, де медіа мають величезний вплив на наше життя, медіаосвіта стає все більш важливою. Вона допомагає людям стати критич-

нішими та освіченішими громадянами, здатними критично аналізувати медійні повідомлення та використовувати їх для розвитку себе та свого суспільства (Feilitzen, 1999: 24–26).

Українські вчені також підкреслюють важливість медіаосвіти як засобу формування критичного мислення та розвитку медіаграмотності серед молоді (Гончаренко, 1997; Іванов, Волощенко, Кульчинська, 2011). Вона має готувати молодь до життя в умовах інформаційного переенасичення та вчити їх сприймати інформацію критично. Особлива увага також приділяється розвитку навичок невербальної комунікації та використанню технічних засобів для спілкування. А. Литвин вважає, що медіаосвіта є важливою складовою сучасної освіти та демократичного суспільства, і вона має сприяти формуванню критично розумних та медіаграмотних громадян, які зможуть активно участь у житті суспільства та впливати на його розвиток (Литвин, 2009).

Б. Мак-Махон, активіст медіаосвіти, зауважив, що медіаосвіта має важливий етичний та демократичний аспект в сучасному світі, особливо в умовах тероризму та війн, які ми бачимо у ХХІ столітті. Він наголошує на необхідності медіаосвіти для молоді, яка є важливою складовою демократичного суспільства (McMahon, 2003).

У 2016 році в Україні була затверджена концепція впровадження медіаосвіти, яка визначає її як частину навчального процесу, спрямовану на формування медіакультури та навичок безпечної та ефективної взаємодії з мас-медіа. Однак науковці відрізняють медіаосвіту від навчання через ЗМІ, стверджуючи, що медіаосвіта має на меті знання того, як медіатексти створюються та поширюються, а також розвиток аналітичних здібностей для їх інтерпретації та оцінки змісту. Вивчення медіа, зазвичай, пов'язане з практичною роботою зі створення медіатекстів, тоді як медіаосвіта спрямована на розвиток критичного мислення та медіаграмотності загалом. Обидва підходи мають на меті досягнення медіаграмотності, проте здійснюються за різними підходами.

Медіаграмотність означає, що людина вміє користуватися різними засобами комунікації та інформаційно-комунікативною технікою, має здатність висловлювати свої думки та спілкуватися за допомогою медіа, а також здатна свідомо сприймати та критично оцінювати інформацію.

Термін «медіаграмотність» виник від термінів «критичне бачення» та «візуальна грамотність». Іноді його використовують разом з іншими термінами, такими як «технологічна грамотність» та «комп'ютерна грамотність». У США терміни

«медіаграмотність» та «медіаосвіта» використовуються паралельно, проте деякі вчені вважають, що медіаграмотність є частиною медіаосвіти.

К. Ворсноп припускає, що медіаграмотність може бути розвинена шляхом вивчення та експериментування з медіа. Чим більше людина взаємодіє з медіатекстами, тим більш вона здатна аналізувати та критично осмислювати їхні послання і репрезентації, та створювати власні медіатексти (Worsnop, 1994). Однак, важливо зазначити, що медіаграмотність також передбачає розвиток загальної культури сприйняття інформації та свідомого відношення до медіа, що може бути досягнуте не лише через самостійну роботу з медіатекстами, але й за допомогою медіаосвіти та спеціально розроблених навчальних програм.

Термін медіаграмотність є комплексним поняттям, яке охоплює різноманітні аспекти медіакультури та вимагає від людини не лише знання, але й вмінь та навичок користуватися медіа. Водночас медіаосвіта можна розглядатися як процес, спрямований на формування медіаграмотності та інших необхідних компетенцій в галузі медіа. Обидва ці поняття є важливими у контексті сучасної інформаційної культури та потребують уваги як на рівні освіти, так і на рівні самоосвіти та розвитку медійної грамотності серед широкої громадськості.

Медіаграмотність має бути спрямована на формування автономної особистості, яка може свідомо та критично сприймати медіаматеріали, а також використовувати їх для задоволення власних потреб. У цьому контексті, медіаграмотність може вважатися ключовою компетенцією в інформаційному суспільстві, де засоби масової інформації відіграють важливу роль у формуванні світогляду людей і громадської думки.

Також, важливо розуміти, що медіаграмотність не тільки полягає у сприйнятті інформації, але й у здатності аналізувати, критично оцінювати, та створювати власні медіаматеріали. Тому, медіаграмотність має містити не тільки знання про різні медіатехнології, але й навички використання цих технологій для власної творчості та комунікації з іншими.

Дж. Поттер у своєму інтерв'ю доводив, що медіаграмотність має бути важливою складовою сучасної освіти, адже люди повинні вміти не лише

користуватися медіа, але й свідомо і критично оцінювати їх вплив на своє життя та на суспільство в цілому (Potter, 2001).

Медіаосвіта дійсно є дуже важливою складовою професійної підготовки вчителів іноземних мов. У сучасному світі медіа є не тільки джерелом інформації, але й потужним засобом впливу на суспільство, культуру і менталітет людей. Тому медіаграмотність вчителів іноземних мов є ключовою для того, щоб навчити своїх учнів розуміти та критично осмислювати медіатексти.

Зокрема, вчителі іноземних мов повинні навчити своїх учнів не тільки розуміти інформацію, яку вони отримують з медіа, але й аналізувати та інтерпретувати її з точки зору політичних, соціальних, культурних аспектів. Також важливо, щоб вчителі іноземних мов мали можливість використовувати медіа в міжнародній комунікації, оскільки це дасть їм можливість більш ефективно спілкуватися з учнями з різних країн.

Навчитися аналізувати та створювати медіатексти, визначати їх джерела та відповідний контекст, добирати відповідні медіа для створення та поширення власних медіатекстів є надзвичайно важливими компетентностями для вчителів іноземних мов у сучасному світі медіа.

Медіаграмотність безпосередньо орієнтована на компетентності особистості, необхідні для активної й усвідомленої участі в житті медійного суспільства. Медіаграмотна людина здатна вільно орієнтуватися в медіаосвіті, легше знаходити інформацію, яка потрібна, та уникати повідомлень, що можуть зашкодити.

Висновки. Отже, медіаосвіта як галузь освіти навчає людей різних аспектів медіа та їх вплив на суспільство. Метою медіаосвіти є розвиток критичного мислення та медіаграмотності, а також аналітичних навичок, щоб люди могли стати свідомими споживачами медіа та здатними аналізувати та оцінювати інформацію, яку вони отримують через медіа.

Особливо важливою є медіаграмотність для професійної підготовки вчителів іноземних мов, оскільки вони повинні навчити учнів розуміти та критично осмислювати медіатексти з різних аспектів і уникати повідомлень, що можуть зашкодити.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 373 с.
2. Іванов В., Волошенюк О., Кульчинська Л. Медіаосвіта та медіаграмотність: короткий огляд. Київ : АУП, ЦВП, 2011. 58 с.
3. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція). *Detector media*. 2016. URL: https://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzhennya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/

4. Литвин А. Завдання медіаосвіти в контексті підвищення якості професійної підготовки. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2009. № 4. С. 9–21.
5. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / Ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк. Київ : Центр вільної преси, 2012. 354 с. URL: <http://www.aup.com.ua/uploads/momg.pdf>
6. Онкович Г. Професійно-орієнтована медіаосвіта у вищій школі. *Вища освіта України*. 2014. № 2. С. 80–87. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vou_2014_2_14
7. Шевченко Л. І. Медіалінгвістика в сучасній Україні: аналіз ситуації. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 2013. Вип. 26. С. 3–12.
8. Feilitzen C. von. Media Education, Children's Participation and Democracy. In: Feilitzen C. von and Carlsson U. (Eds.) *Children and Media: Image, Education, Participation*. Goteborg : UNESCO & NORDICOM, 1999. P. 24–26.
9. Masterman L. A Rational for Media Education. In: Kubey R. (Ed.) *Media Literacy in the Information Age*. New Brunswick (U.S.A.) and London (U.K.): Transaction Publishers, 1997. P. 15–68.
10. McMahon B. Relevance and Rigour in Media Education : keynote Presentation to the National Media Education Conference. Baltimore, 2003. 26 p.
11. Potter W. J. *Media Literacy*. Thousand Oaks. London : Sage Publication, 2001. 423 p.
12. Worsnop C. *Screening Images: Ideas for Media Education*. Mississauga; Ontario : Wright Communications, 1994. 179 p.

REFERENCES

1. Honcharenko C. U. *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk [Ukrainian Pedagogical Dictionary]*. Kyiv : Lybid, 1997. 373 p. [in Ukrainian].
2. Ivanov V., Volosheniuk O., Kulchynska L. *Mediaosvita ta mediahramotnist: korotkyi ohliad [Media Education and Media Literacy: A Brief Overview]*. Kyiv : AUP, TsVP, 2011. 58 p. [in Ukrainian].
3. Kontsepsiia vprovadzhennia mediaosvity v Ukraini (nova redaktsiia) [Concept of Implementation of Media Education in Ukraine]. *Detector media*. 2016. URL: https://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/kontsepsiya_vprovadzhennya_mediaosvity_v_ukraini_nova_redaktsiya/ (data zvernennia: 22.03.2020). [in Ukrainian].
4. Lytvyn A. *Zavdannia mediaosvity v konteksti pidvyshchennia yakosti profesiinoi pidhotovky [Tasks of Media Education in the Context of Improving the Quality of Professional Training]*. *Pedagogy and Psychology of Professional Education*. 2009. № 4. P. 9–21. [in Ukrainian].
5. *Mediaosvita ta mediahramotnist [Media Education and Media Literacy]: pidruchnyk / Red.-upor. V. F. Ivanov, O. V. Volosheniuk*. Kyiv : Free Press Center, 2012. 354 p. URL: <http://www.aup.com.ua/uploads/momg.pdf> [in Ukrainian].
6. Onkovych H. *Profesiino-orientovana mediaosvita u vyshchii shkoli [Professionally Oriented Media Education in Higher Education]*. *Higher Education of Ukraine*. 2014. № 2. P. 80–87. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vou_2014_2_14 [in Ukrainian].
7. Shevchenko L. I. *Medialinhvistyka v suchasni Ukraini: analiz sytuatsii. [Medialinguistics in Modern Ukraine: Analysis of the Situation]*. *Actual Problems of Ukrainian Linguistics: Theory and Practice*. 2013. Vol. 26. P. 3–12. [in Ukrainian].
8. Feilitzen C. von. Media Education, Children's Participation and Democracy. In: Feilitzen C. von and Carlsson U. (Eds.) *Children and Media: Image, Education, Participation*. Goteborg: UNESCO & NORDICOM, 1999. P. 24–26.
9. Masterman L. A Rational for Media Education. In: Kubey R. (Ed.) *Media Literacy in the Information Age*. New Brunswick (U.S.A.) and London (U.K.) : Transaction Publishers, 1997. P. 15–68.
10. McMahon B. Relevance and Rigour in Media Education : keynote Presentation to the National Media Education Conference. Baltimore, 2003. 26 p.
11. Potter W. J. *Media Literacy*. Thousand Oaks. London : Sage Publication, 2001. 423 p.
12. Worsnop C. *Screening Images: Ideas for Media Education*. Mississauga; Ontario : Wright Communications, 1994. 179 p.